

P O L S K A   S Z T U K A   L U D O W A

DWUMIESIĘCZNIK, WYDAWANY PRZEZ PAŃSTWOWY INSTYTUT SZTUKI

T R E Ś Ć:

ARTYKUŁY TEORETYCZNE I PRACE

– Konferencja w sprawie aktualnych zagadnień naukowo-badawczych i twórczych polskiej plastyki ludowej. – *Ksawery Piwocki* – Sztuka ludowa i narodowa. – *Maria Żywirska* – Twórczość plastyczna górników cz. II.

SPRAWOZDANIA, RECENZJE, DROBNE WIADOMOŚCI

Roman Reinfuss – Z wystawy sztuki ludowej w Zakopanem.

Z NAUKI RADZIECKIEJ

G. Nidosziwin – O zagadnieniu ludowości w sztuce radzieckiej.

P A Ń S T W O W Y   I N S T Y T U T   S Z T U K I
ROK V   MAJ – CZERWIEC 1951   Nr 3

KONFERENCJA W SPRAWIE AKTUALNYCH ZAGADNIENI NAUKOWO - BADAWCZYCH I TWÓRCZYCH POLSKIEJ PLASTYKI LUDOWEJ¹⁾

Państwowy Instytut Sztuki zorganizował w Jadwisinie w dniach 13 — 15 maja konferencję poświęconą aktualnym zagadnieniom naukowo-badawczym i twórczym polskiej plastyki ludowej. Omówiono tam kwestie związane ze stanem badań oraz sytuacją twórczości współczesnej. Ze względu na rozległy zakres zagadnień, które wymagały obecnie, w przededniu Kongresu Nauki Polskiej, dokładniejszego sprecyzowania, na konferencję zaproszono przedstawicieli różnych dyscyplin nauki, sztuki i życia gospodarczego, jak: etnografów, historyków sztuki, historyków stroju wsi, artystów plastyków, organizatorów życia artystycznego na wsi, delegatów instytucji wytwórczych oraz artystów ludowych. W pierwszym dniu obrad wzięli udział Minister Kultury i Sztuki Ob. Stefan Dybowski i Wiceminister Ob. Włodzimierz Sokorski.

Dążąc do stworzenia jak najszerszych ram dla dyskusji popartej konkretnym materiałem, urządzono w Jadwisinie jednocześnie pokaz wyrobów sztuki ludowej oraz przedmiotów z zakresu rzemiosła i przemysłu artystycznego, opartych na inspiracji artystycznej twórczości wsi polskiej.

W licznych referatach i wypowiedziach dyskusyjnych podkreślono wielokrotnie, iż historyczny dorobek sztuki ludowej stanowi w swej istocie integralną część postępowego nurtu sztuki polskiej związanego z wielowiekową walką mas ludowych o wyzwolenie społeczne i o pełne możliwości duchowego rozwoju.

Sztuka nasza znajdzie w żywym dorobku twórczości ludowej — przesłanki narodowej formy, wysokie walory i cenne doświadczenia artystycznego warsztatu, zasób form i motywów kompozycyjnych, które wzbogacą poszczególne dziedziny plastyki polskiej. Nie oznacza

to bynajmniej mechanicznego, formalistycznego przenoszenia poszczególnych tradycyjnych motywów i rozwiązań jak również — transponowania ich w sposób powierzchowny co prowadziłoby do pseudo-ludowej stylizacji. Zdając sobie sprawę z ograniczoności środków sztuki ludowej w wielu dziedzinach — ograniczoności uwarunkowanej jej dotychczasowym upośledzeniem klasowym — podkreślamy konieczność twórczego rozwijania i dopełnienia dorobku artystycznego sztuki ludowej nowymi zdobyczami treściowymi i technicznymi.

Pełna twórcza synteza elementów sztuki zawodowej i twórczości ludowej spowoduje zanik, tak charakterystycznej dla ustrojów antagonistycznych, przepaści pomiędzy sztuką zawodową a sztuką ludową oraz stworzy możliwości pełnego wzbogacenia narodowego dorobku artystycznego.

Na konferencji w Jadwisinie podkreślono konieczność planowego organizowania badań naukowych. Celem tych badań jest poznanie całego zasobu ludowej kultury artystycznej w jej historycznym przebiegu i w jej zróżnicowaniu społecznym i terytorialnym — przewartościowanie jej dorobku, by najcenniejsze osiągnięcia mogły wejść do nowej, kształtującej się kultury socjalistycznej.

Zakres badań winien obejmować ludową twórczość artystyczną wsi i miasta w jej najszerszym zasięgu, na tle całości kultury ludowej. W oparciu o założenia materializmu dialektycznego i historycznego należy przede wszystkim dążyć do pogłębienia spojrzenia historycznego na zjawiska sztuki ludowej.

Badania nad sztuką ludową wymagają ściślej współpracy pokrewnych dyscyplin: historii społecznej i gospodarczej, etnografii i historii kultury materialnej, prehistorii i archeologii wczesnodziejowej i historii sztuki.

Praca ta, prowadzona w skali ogólnonarodowej — powinna stać się doniosłym czynnikiem

¹⁾ Dokumentacji konferencji jadwisińskiej poświęcony będzie najbliższy numer „Polskiej Sztuki Ludowej”.

pobudzającym żywą twórczość ludową we wszystkich dziedzinach sztuki. Ma ona nie tylko zadania naukowo-badawcze w stosunku do historycznego dziedzictwa naszej przeszłości, ale powinna aktywnie włączyć się w przemiany kulturalne współczesnej wsi polskiej.

Nastąpić powinno mocne związanie prac naukowo-badawczych nad twórczością ludową z żywym procesem rozwoju sztuki polskiej zmierzającej do realizmu socjalistycznego oraz działalnością produkcyjną w dziedzinie rzemiosła, przemysłu artystycznego i wzornictwa przemysłowego. Winna ona podwyższyć i urealnić wymagania naukowe w stosunku do podejmowanych prac badawczych i publikacji, tak od strony inwentaryzatorsko-faktograficznej, jak i pod względem naukowo-krytycznej interpretacji. Podstawowe kryteria naukowej estetyki muszą być w pełni zastosowane do badań nad twórczością ludową.

Na czoło zagadnień wysuwa się konieczność historycznego ujęcia dziejów polskiej sztuki ludowej. W badaniach tych należy szeroko uwzględnić wyniki dotychczasowych prac archeologicznych nad początkami państwa polskiego.

Dla realizacji tych zadań należy w szczególności:

1. Przeprowadzić analizę zabytków sztuki ludowej w oparciu o badania, które obejmują teren całej Polski, jak również przeprowadzić systematyczne przebadanie zabytków historii sztuki polskiej pod kątem zawartej w nich tradycji sztuki ludowej.

2. Badania nad zdjęciem terenowym archeologicznym i etnograficznym prowadzić planowo i w ścisłej łączności z mającym powstać Instytutem Kultury Materialnej.

3. Zgromadzić pełną dokumentację ikonograficzną polskiej sztuki ludowej.

4. Rozpocząć prowadzenie badań nad dawną sztuką ludową metodą wykopaliskową.

5. Systematycznie prowadzić poszukiwania i badania źródeł pisanych, które dostarczą orientacyjnych danych co do stanu sztuki ludowej i jej funkcji w życiu społecznym w różnych okresach.

6. W nawiązaniu do prac Instytutu Historycznego oraz Instytutu Kultury Materialnej podjąć pracę nad ustaleniem stosunku rzemiosła cechowego do rzemiosła wiejskiego i przemysłu ludowego.

Podstawowym warunkiem zrealizowania planu, który opiera się na zbyt szczupłym kadro-

wym zespole pracowników naukowych — jest znacznie większy niż dotychczas współdziałanie polskich etnografów, historyków kultury materialnej i historyków sztuki oraz zainteresowanie zagadnieniami sztuki ludowej ogółu naszych twórców sztuki. Potrzebne jest również zaktywizowanie do prac terenowych jak najszerszych kół nauczycielstwa, działaczy społecznych, związkowych, młodzieży uniwersyteckiej i artystycznej.

Przy wszelkich badaniach łączących się z zagadnieniami sztuki ludowej winna zachodzić ścisła współpraca, wspólne planowanie i porozumienie zainteresowanych instytucji — w pierwszym rzędzie Państwowego Instytutu Sztuki, Instytutu Historycznego i Instytutu Kultury Materialnej.

W wyniku szerokiego omówienia spraw związanych z rozwojem i kształtowaniem współczesnej twórczości ludu polskiego — konferencja doprowadziła do następujących wniosków:

1. Żywa dziś twórczość ludu polskiego winna być otoczona pełną opieką ze strony państwa. Unikając tu sztucznego ochrania i odgradzania ośrodków twórczości ludowej — należy jednak starać się o utrzymanie tych punktów wzorcowych, gdzie istnieje jeszcze twórcza praktyka, żywe tradycje i doświadczenia techniczne.

2. Dążąc do związania sztuki ludowej z produkcją rękodzielniczą i mechaniczną należy w jak najszerszym zakresie umożliwić bezpośrednią współpracę artystów ludowych i zawodowych na zasadach równorzędności wzajemnej wymiany doświadczeń i umiejętności. Na obecnym etapie przeprowadzane są w tej dziedzinie doświadczenia Instytutu Wzornictwa Przemysłowego — które uznać można za słuszne — polegające na współpracy artystów szkolonych z zespołami robotniczymi, chłopskimi i młodzieżowymi projektującymi wzory dla produkcji mechanicznej, przy uwzględnieniu specyfiki produkcji seryjnej. Jednocześnie ostrzec należy inne ośrodki przy stosowaniu tej metody przed powierzaniem kierownictwa omawianych zespołów — plastynom niedoświadczonym.

3. Przyszłość i rozwój wytwórczości ludowej zależne są od właściwego rozwiązania następujących zagadnień:

- a) zindywidualizowanie warunków finansowania spółdzielni zrzeszających twórców ludowych,
- b) obniżenie stopy podatku obrotowego dla zrzeszonych wytwórców ludowych. W sto-

sunku do indywidualnych twórców ludowych (zweryfikowanych przez odpowiednią komisję powołaną przez Min. Kult. i Sztuki) powinna być stosowana taka stawka podatkowa jak w stosunku do członków Związku Polskich Artystów Plastyków,

- c) zapewnienie środków finansowych dla spółdzielni na prace doświadczalne w zakresie nowej techniki i nowych materiałów oraz na szkolenie przywarsztatowe,
- d) uzyskanie właściwej obsady osobowej dla prac naukowo-badawczych i nadzoru artystycznego na terenie Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego.

4. Celem zapewnienia wysokiego poziomu produkcji rękodzielniczej, rzemieślniczej i maszynowej — zwłaszcza produkcji związanej z twórczością ludową — należy ujednoczyć, znowelizować lub wprowadzić zarządzenia o Komisjach Kwalifikacyjnych, uprawnionych do decyzji w zakresie zagadnień estetycznych.

5. Artyści ludowi powinni znaleźć pełną możliwość indywidualnego i zespołowego kształcenia się ogólnego i artystycznego.

6. Studium o sztuce ludowej winno być od-

powiednio postawione we wszystkich szkołach i wydziałach uczelni artystycznych.

7. Obok wszechstronnego wciągania twórczości ludowej do prac dla konkretnych potrzeb rzemiosła i przemysłu — zapewnić należy szerokie możliwości rozwojowe twórczości amatorskiej.

Powyższe tezy, podane w opracowaniu Red. „Polsk. Szt. Lud.“, zostały wysunięte na zasadzie referatów, wypowiedzi i dyskusji na konferencji poświęconej aktualnym zagadnieniom plastyki ludowej w Jadwisinie, przez dwie komisje w składzie:

Komisja zagadnień naukowo-badawczych: Prof. dr Eugeniusz Frankowski, prof. dr Józef Gajek, doc. dr Mieczysław Gładysz, prof. dr Ksawery Piwocki, mgr Mieczysław Porębski, dr Roman Reinfuss, prof. dr Juliusz Starzyński, prof. dr Bożenna Stelmachowska.

Komisja zagadnień współczesnej twórczości ludowej: Prof. Wojciech Jastrzębowski, dr Janina Krajewska, Janina Orynżyna, mgr Kazimierz Pietkiewicz, prof. Eleonora Plutyńska, prof. Anna Sledziwska, prof. Jerzy Sołtan, prez. Zofia Szydłowska, dyr. Wanda Telakowska, Aleksander Wojciechowski.